

Perdre's per la Barcelona medieval i reviuire l'ambient d'aquells segles, una ciutat de mariners, artesans, camperols i mercaders. Un passeig pel centre històric, des dels orígens ibers amb els pobladors laietans fins al segle XIX, passant pels romans, les construccions romàniques i l'esplendor de la corona d'Aragó durant els segles del gòtic, sense oblidar la Ribera, el barri dels gremis, i el Call, el barri dels jueus. Mireu de descobrir tot això simplement deixant-vos endur, caminant sense una ruta fixada. A cada pas que doneu us sentireu comerciants, mariners, burgesos o pobres. Cada raconet, cada detall, us sorprendrà.

Al barri Gòtic es conserven les restes de l'antiga ciutat romana i el conjunt d'edificacions medievals, que revelen

l'existència d'un passat gloriós on va residir la monarquia catalana durant cinc-cents anys. El centre històric és la plaça del Rei, limitada pel Palau Reial Major, un edifici del segle XII que conserva en el seu interior el saló del Tinell, residència dels reis catalans, i la capella de Santa Àgata, temple gòtic del segle XIV. Completen aquest conjunt el palau del Lloctinent i el palau Clariana Padellàs, que allotja el Museu d'Història de la Ciutat. La plaça en els seus inicis va servir de corral, però amb el temps va anar adquirint una gran importància comercial.

La construcció de la catedral gòtica va començar a finals del segle XIII i acabà sis segles després. La part més antiga és la porta de Sant Iu, i la façana principal s'enllestí l'any 1890. Cal destacar l'altar principal i el campanar (segle XV), el claustre (segle XV), els bancs del cor, el púlpit, la cripta de Santa Eulàlia (una de les dues patrones de Barcelona), i la porta de la Pietat. Si entreu al temple, hi trobareu una font on tradicionalment, per la vigília i el dia de Corpus, s'hi fa el ritual de l'ou com balla, que data del segle XV i que consisteix a posar un ou damunt el raig d'aigua, de manera que l'ou queda suspès en l'aire per la pressió de l'aigua. Si l'ou no es trenca, tindrem bona sort.

L'entorn de la catedral, amb l'església romànica de Santa Llúcia, la casa de la Pia Almoina, la casa del Canonge i la casa de l'Ardiaca, ens oferirà una visió de conjunt dels edificis monumentals, que anticipen allò que trobarem en endinsar-nos pels carrerons del barri, uns carrers empedrats on la història i l'art enriqueixen cada racó.

La plaça de Ramon Berenguer, al costat de la Via Laietana, és l'indret que millor reflecteix la Barcelona antiga, acumula gran quantitat de construccions gòtiques, acull la façana lateral del Palau Reial i de la capella de Santa Àgata, i la part més ben conservada de la muralla romana i les seves torres.

Origen romà. Tot i les transformacions patides durant l'edat mitjana, encara queden empremtes de l'origen romà de Barcelona. El Cardus era una via romana que feia d'eix est-oest de la

El passat esplendorós de Barcino

Un passeig per la
història d'una ciutat,
Barcelona, des dels
orígens ibers fins al
segle XIX, sense sortir
del centre històric.

Per Gemma Aguilera.

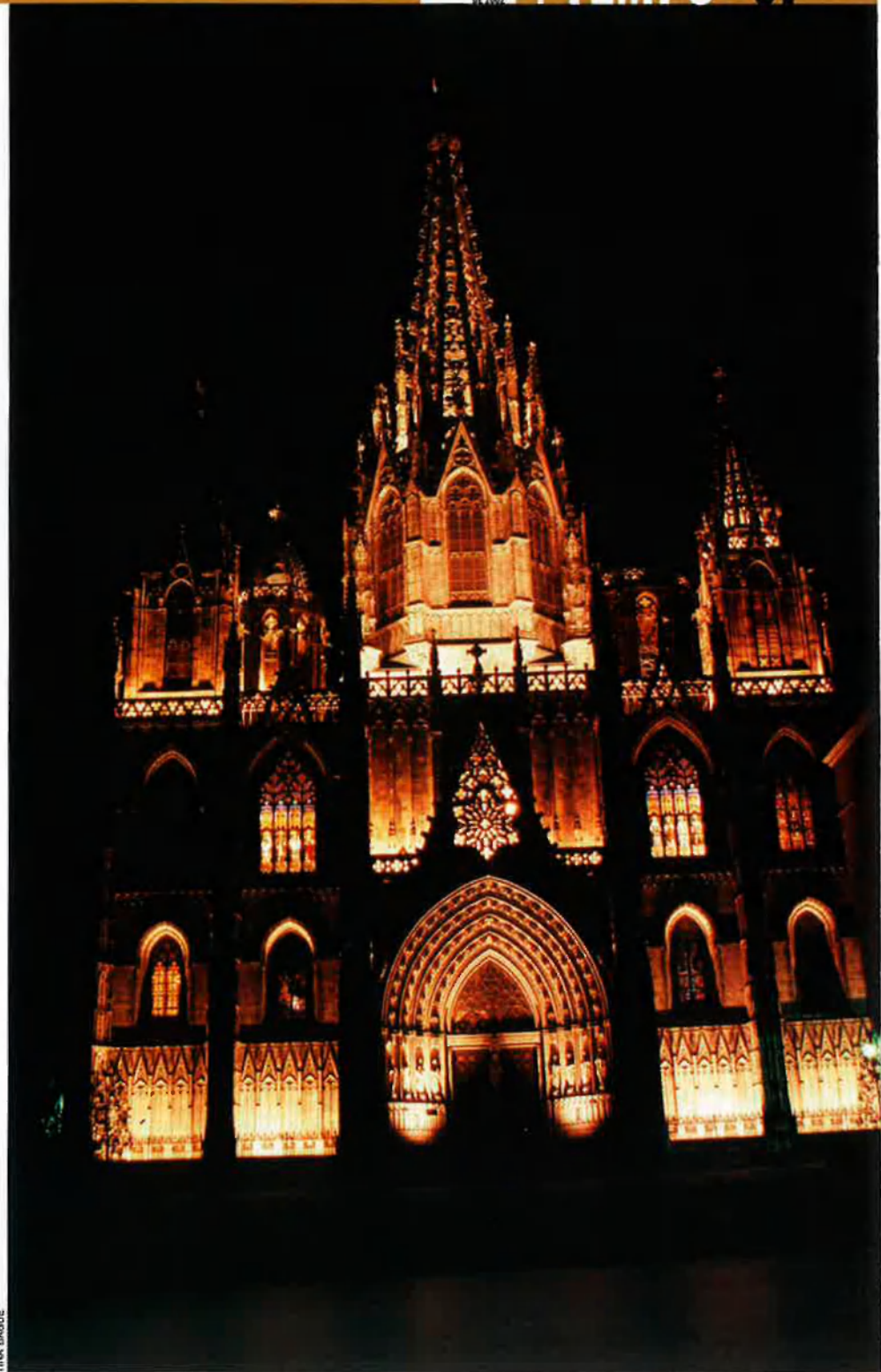
ciutat, que avui el podem dibuixar seguint el traçat del carrer del Bisbe, i l'eix nord-sud anomenat Decamus, que cobria el trajecte que ara ocupen el carrer de la Llibreteria i el carrer del Call.

Encara es conserva un petit tram de les muralles romanes, que es poden reconstruir mitjançant els seus passatges pels carrers de la Palla al sud, l'avinguda de la Catedral i la Plaça Nova a ponent, i els carrers Tapineria i Sots-Tinent Navarro al nord. Al carrer Tapineria hi treballaven els sabaters. El nom té l'origen en unes sandàlies anomenades tapiques que usaven les dones a l'edat mitjana. Es feien de suro folrat de cuir amb una coberta de roba.

Arribem a la plaça de l'Àngel, l'antiga porta de la muralla romana que ens dona accés a la ciutat. Allí prendrem el carrer del Sots-Tinent Navarro, popularment conegut com "carrer de les muralles romanes", per arribar a la plaça dels Traginers, on hi vivien els atzemblers i els traginers. I a esquenes de l'actual plaça de Sant Jaume va néixer la ciutat romana, a la zona més elevada del Mons Táber. Era el punt on s'encreuaven els dos carrers principals de la ciutat i allí hi havia el fòrum, que acollia els edificis administratius de la ciutat, el palau de la Generalitat i l'ajuntament. El palau de la Generalitat va patir ampliacions i remodelacions que van des del segle XV a mitjan segle XVII. Avui s'hi entrecreuen elements gòtics purs, gòtics flamígers, renaixentistes i d'altres de barrocs. Just al costat hi trobarem el carrer del Bisbe, l'artèria principal de la ciutat romana. Aquest carrer continua sent una de les grans vies de la Barcelona gòtica, i actualment la unió entre la plaça Nova i la plaça de Sant Jaume.

Herència judaica. Sense que ens n'adonem creuem el carrer del Bisbe i trepitgem territori jueu. El barri del Call es trobava aproximadament entre l'actual plaça de Sant Jaume, el carrer Ferran, la plaça Nova i la Rambla. El carrer de Sant Domènec del Call és al mig d'allò que un dia va ser el barri jueu. Va rebre aquest nom perquè el dia 5 d'agost del 1391, festivitat de Sant Domènec, un avalot va destruir completament el barri i va fer-ne fora la comunitat que hi vivia.

TINA BAGUÉ

La sinagoga major va ser destruïda, com moltes propietats més, i només se'n conserven uns traços a l'interior dels baixos.

Tot i així, encara perdura part de l'estructura i alguns vestigis que ens permeten fer un recorregut per la història i la significació del barri dins la Barcelona medieval.

Sis segles va durar la construcció de la imponent catedral gòtica de Barcelona. La part més antiga és la porta de Sant Iu, del segle XIII, i la façana principal no va enllestir-se fins l'any 1890.

Al carrer de Sant Domènec del Call hi trobarem la casa més antiga de Barcelona. Tampoc no podem deixar de visitar les restes del castell Nou, el carrer dels Banyes Nous, l'església de la Trinitat (antiga sinagoga), l'hospital de Sant Sever, el Gremi de Sabaters i la casa dels Calderers, sense oblidar la primera sinagoga, del segle XI. La vida econòmica, cultural i religiosa dels jueus tenia lloc portes endins del Call, perquè les lleis els prohibien de vendre els productes propis i treballar fora del barri. Als seus carrers hi tenien carnisseries, forns i tallers d'argenteres i teixidors que els permetien ser autosuficients. Fins i tot els van obligar a tapar les portes i finestres que donaven als murs exteriors del Call.

La porta al mar. La flaire del mar, l'olor a peix i els crits dels mercaders ens ha dut sense adonar-nos-en fins a la Ribera, el barri dels comerciants. Imaginem que aquí els carrers són estrets i empetitits per pedrissos, l'ambient és bulliciós, els mercaders van amunt i avall amb carretons carregats de peix, als portals de les cases dels artesans i botiguers hi ha instal·lats taulells per vendre els seus productes, també barraques de pescadors alineades a la façana marítima. Els mercats s'estenen pel carrer en paradetes improvisades, cada cosa té el seu lloc per vendre's, la plaça de

l'Oli, la plaça de les Cireres o la plaça del Blat.

Un passeig pels carrers que duen el nom d'antics gremis ens durà a dos edificis paradigmàtics, Santa Maria del Mar i la Llotja, a més a més d'antics palaus concentrats sobretot al carrer de Montcada, que fan palesa la importància de la noblesa, la burgesia i els mercaders a la Barcelona medieval.

Caminarem cap al Portal Major fins poder aturar-nos davant de Santa Maria del Mar. Ens perdrem pels carrers i descobrirem de manera natural les voltes dels Encants, la Llotja de Mar, la plaça dels Ollers, el Fossar de les Morenes, el Passeig del Born (antic espai de reunió per a les festes paganes), el mercat del Born, els porxos d'en Fontseré, els porxos del Rec, la Seca, la Meca i el palau dels Marquesos de Llió, entre moltes joies més. Tot i que el barri de la Ribera va néixer fora de les muralles, amb l'edificació de la muralla de mar i de llevant, el barri quedà integrat a la ciutat i en fou un dels centres neuràlgics.

I els qui tenim la sort de passejar-hi sovint sabem que el centre històric de la ciutat és completament màgic, a cada instant ens descobreix un indret nou, una sensació nova, que fa que, de ben segur, mai arribem a conèixer del tot la magnitud del bressol de la capital catalana.

Tres mostres de la riquesa del centre històric barceloní. A l'esquerra, la plaça del Rei, que en els seus inicis va servir de corral i amb el temps va adquirir un bon relleu comercial. Ja a la vora de la mar, a la dreta, el palau dels Marquesos de Llió, i a sota, l'interior de l'església de Santa Maria del Mar. El barri de la Ribera va néixer fora de les muralles, però després s'hi va integrar fins al punt d'esdevenir un dels centres neuràlgics.

Miquel Batllori: *Galeria de personatges. Obra completa, vol. XVII. Editorial 3 i 4. València, 2001.*

L'any 1975 va veure la llum l'obra de Miquel Batllori *Galeria de personatges. De Benedetto Croce a Jaume Vicens i Vives*, un text sens dubte important per a entendre el context generacional i cultural en què s'insereix la tasca historiogràfica del jesuïta català (Barcelona, 1909). Ara, en el marc de l'"Obra completa", apareix aquest volum, de títol similar i de continguts generosament ampliat. Així, dels vint-i-dos personatges ressenyats en aquell primer treball, es passa als cinquanta-cinc. A més, molts dels personatges que ja van ser presentats aleshores es completen ara amb nous articles i aproximacions.

El subgènere del retrat literari disposa d'una àmplia tradició a casa nostra, com remarca l'historiador Albert Manent en el pròleg del volum. En Batllori, però, es caracteritza per dos trets destacats —a més d'una inequívoca i elegant voluntat d'estil, ben present en totes les seves obres. Ens referim, d'una banda, a una volguda implicació personal per part de l'autor, cosa que explica que la major part dels personatges presentats hagin tingut una relació directa —i sovint important— amb ell; les escasses excepcions, en tot cas, es refereixen a lectures que en algun moment han marcat també la seva actuació vital i intel·lectual. La segona característica és la reflexió aprofundida sobre les bases del pensament de cada un d'ells, cosa que ens permet passar, sense solució de continuïtat, de la descripció dels personatges a la presentació, més general, de corrents, moviments, idees i estils. D'aquesta manera, la lectura del volum assoleix la sensació d'una personalíssima i gens tòpica visió de conjunt d'unes generacions —la de Batllori, però també les immediatament precedents— en els contextos que ha viscut i estudiat —Catalunya, l'estat espanyol, Europa i Llatinoamèrica.

Des d'aquesta doble premissa, hi ha al volum una important presència d'eclèsiàstics, tant del segle XIX (Jacint Verdaguer, Miquel Costa i Llobera, Josep Torras i Bages) com del període de la Segona República i la guerra (Francesc

Vidal i Barraquer, Carles Cardó), com, encara, de les generacions que van afrontar el darrer concili i el postconcili (Joaquim-Anselm Albareda, Narcís Jubany, Àngel Suquía, Carlo M. Martini). En un marc cronològic similar, Batllori presenta alguns dels grans intel·lectuals i dels protagonistes del món de la cultura del vuit-cents (Joan Alcover, Joan Maragall, Rubén Darío, a més d'altres ja esmentats) i de la República i de la resistència (Josep M. de Sagarra, Josep M. Cruzet, Manuel Sanchis Guarner). Sens dubte, hi ha una àmplia presència de mallorquins (Joan Estelrich, Joan Pons, Miquel Forteza), que testimonien els anys que Batllori va passar a l'illa, després de la Guerra Civil, i els nombrosos lligams que hi va mantenir.

Però un dels gremis més àmpliament representats, en nombre i en aprofundiment intel·lectual, és el dels historiadors. No podia ser d'altra forma, tenint en compte la trajectòria professional del pare Batllori. Tenim, també aquí, una àmplia representació internacional (Benedetto Croce, Federico Chabod), hispànica (Ramón Menéndez Pidal, Gregorio Marañón, Josep Antoni Maravall —autor valencià de temàtica peninsular—, Julio Caro Baroja) i catalana

(Joaquim Carreras i Artau, Antoni Rubió i Lluch, Ramon d'Abadal, Jordi Rubió i Balaguer, Jaume Vicens i Vives). Les dues ressenyes del primer àmbit em semblen importantíssimes, tant per copsar les aportacions dels dos autors com per comprendre el pensament historiogràfic de Batllori —caracteritzat per la prevenció davant qualsevol tòpic preconcebut, i per la recerca d'una història total, que combini els aspectes políticoinstitucionals, socioeconòmics i culturals. De l'àmbit hispànic, em permeto destacar la reflexió que, a través de la glossa de Caro Baroja, i coincidint en línies generals amb aquest autor, Batllori realitza sobre el debat entre Claudio Sánchez Albornoz i Américo Castro —un debat que migpartí la comunitat historiogràfica espanyola després de la guerra. Però si un personatge justifica tot el llibre, aquest és Jaume Vicens i Vives. Batllori hi aplica els seus dots d'observació i d'anàlisi, bo i presentant-ne un retrat psicològic i intel·lectual d'una gran alçada —de vegades, volgudament contingut en les petites distàncies, sovint de gran agudesesa en la percepció de les idees profundes i de la seva filiació.

Agustí Alcoberro

